Een averechtse Oedipus

Waarom zou de debuutroman van René van Nie, *De maagden van Santa Maria,* geen literatuur zijn? Mankeert er wat aan de exotische titel, is de inhoud triviaal of de stijl cliché? De schoolboeken in het voortgezet onderwijs weten er meestal wel raad mee en kunnen massalectuur en literatuur met behulp van een aantal distinctieve kenmerken in theorie feilloos onderscheiden. Maar in de praktijk? De onwaarde van lectuur en de meerwaarde van literatuur valt niet zo gemakkelijk en zonder meer vast te stellen.

Door Wim Rutgers

Van dit soort academische kwesties zal René van Nie trouwens niet wakker liggen, want hij heeft na zeven populaire verhalenbundels nu een roman geschreven met een intrige waar de lezer plezier aan kan beleven.

KLASSIEK DRAMA

Na zeven vaak hilarische verhalenbundels met de altijd aanwezige kritiek op Nederlanders in de tropen graaft René van Nie met *De maagden van Santa Maria* dieper. Dat blijkt al direct in het begin van het verhaal, waar de toonzetting serieus is en duidelijk wordt dat de inzet dit keer hoger is dan in het voorafgaande werk van de kortere adem.

Het verhaal ontwikkelt zich als een klassiek drama rond een man en de vrouwen Rosa, Inge en Maria. De veertigjarige blonde Nederlander Roel is financieel binnen, heeft zijn vrouw na acht jaar huwelijk verlaten en gaat op vakantie naar het fictieve eiland Boncubàr dat veel weg heeft van de Benedenwinden en wel speciaal Aruba, om daar na bijna twintig jaar een jeugdliefde in de persoon van de beeldschone Venezolaanse Rosa op te sporen. Dat lukt natuurlijk niet, maar dat blijkt niet het einde van het verhaal. Want er is ook nog de mooie Maria Gomez, de achttienjarige Venezolaanse prostituee, dochter van een Venezolaanse moeder en een Nederlandse vader. Rijke Roel en Maria maken een deal om zeven avonden samen te zijn, gedurende welke tijd Roel van klant tot geliefde wordt. Intussen ontmoet hij ook nog de Nederlandse Inge die hem verleidt tot zaaddonor. De twee grootste problemen van Roel zijn drank en vrouwen. Aan beide is hij verslaafd en allebei brengen ze hem na het genot in moeilijkheden. Hij weet geen maat te houden.

De ruim 65-jarige vriend Raffie, die niet alleen barkeeper en restauranthouder is, maar ook bordelen beheert, weet meer van Rosa, maar houdt zijn mond stijf dicht. Hij wil Roel via de waarzegster Monga waarschuwen, maar Roel begrijpt het niet. Roel krijgt een amulet dat hij steeds moet dragen, maar dat onvoldoende bescherming zal blijken te bieden. Monga's voorspelling dat hij vader zal worden, loopt heel anders af dan hij na de twee nachtelijke ontmoetingen met Inge vermoedt.

STRUCTUUR

De maagden van Santa Maria is een verhaal vol onverwachte wendingen, maar René van Nie houdt de verhaaldraden stevig in de hand. De structuur is een sterk punt van het verhaal. Op twee keer na, als Van Nie over een vispartij voor de Venezolaanse kust vertelt en als hij de persoon van ene Henry opvoert die er verder helemaal niet toe doet.

De geschiedenis van twintig jaar geleden lijkt zich te herhalen. Toen raakte de relatie met Rosa uit omdat de jonge Roel onverwachts naar Nederland moest voor zijn zieke moeder. Nu moet ook Maria plotseling naar huis. Maria is op Boncubàr als dure hotelprostituee om zoveel mogelijk geld te verdienen om haar zieke moeder te kunnen verplegen. Deze sterft echter, net als Roels moeder indertijd. Toch is de roman veel meer dan een drakerige *novela* zoals deze korte samenvatting misschien onbedoeld suggereert.

MOTIEVEN

De roman heeft wel wat weg van een romantische historie met een geheimzinnige waarzegster in de afgelegen mondi, een bescherming biedende amulet dat op het fatale moment vergeten wordt, een herkenningsteken in de vorm van een sigarettenaansteker, een vader die geen vader blijkt te zijn, een geheimzinnige koffer aan het slot met een foto en een brief die de uiteindelijke waarheid onthullen. Van Nie werkt met parallellen en tegenstellingen, waarbij motieven zich herhalen, zoals twee nagenoeg identieke foto's, de twee zieke moeders en de dubbele plotselinge verdwijning. Roel en Maria tonen een zielverwantschap die ten slotte bloedverwantschap blijkt te zijn. In tegenstelling tot Roel indertijd komt Maria wel snel terug, maar ze is daarbij de brenger van een fatale boodschap.

Al deze verteltechnische snufjes hangt René van Nie op aan de drank en seks als verhaalconstanten. Aanvankelijk heb ik nog geprobeerd het aantal lege drankflessen te tellen maar dat heb ik al gauw opgegeven. Door het leven van Roel danst 'een bonte stoet van kanjers', ook wel als 'roomsoezen' aangeduid, die 'wel zijn bed vulden maar niet zijn hart'. De vertelstijl zaagt van dik hout ruwe planken. Dat is enerzijds wel amusant maar diskwalificeert het verhaal anderzijds als serieus te nemen literatuur. Het verhaal verliest aan waarde door overdaad. In de ogen van macho Roel dienen vrouwen maar voor één ding.

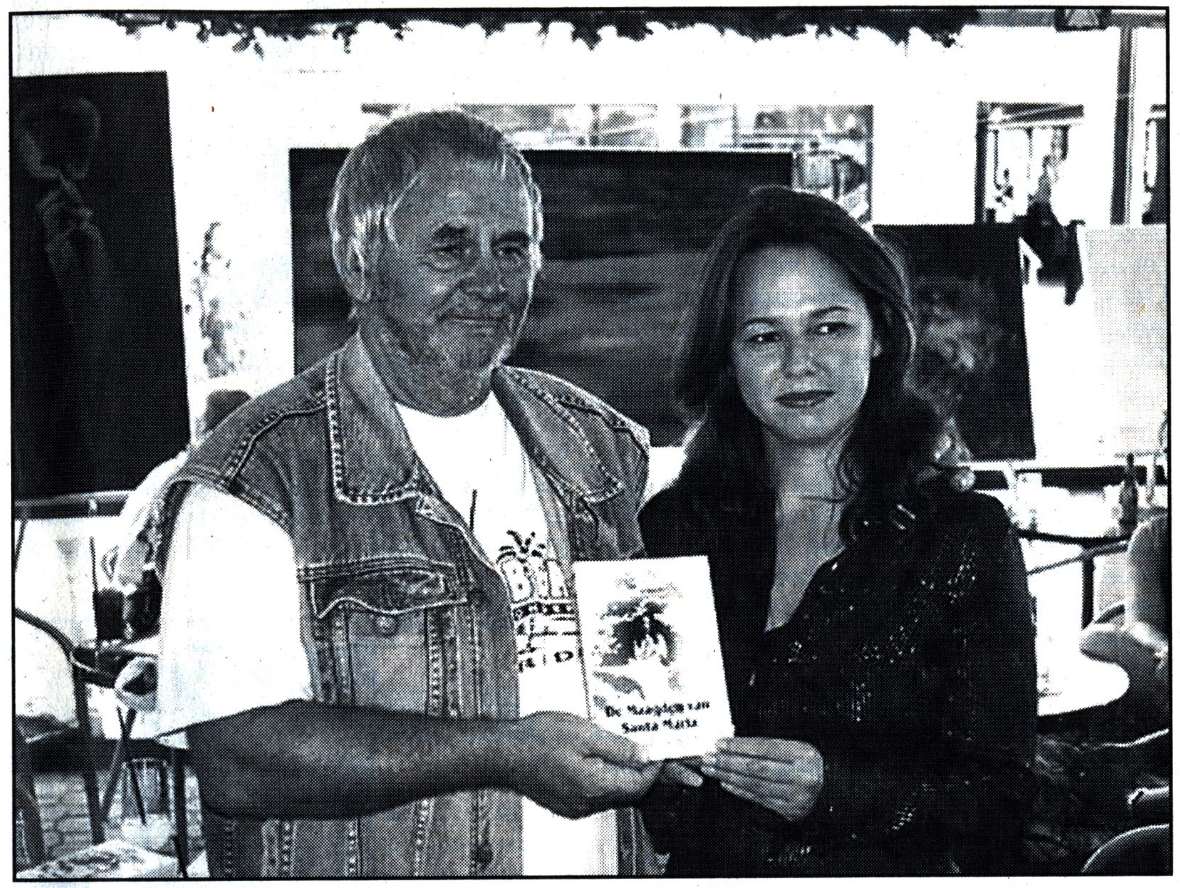

De schrijver, bij het aanbieden van het eerste exemplaar van De Maagden van Santa Maria aan Montsy, dochter van zijn overleden vriend Charlie. (Foto: http://www.renevannie.com/niews/kritish.html)

OEDIPUS

Bevindt razende Roeltje zich met zijn veertig jaren in een midlifecrisis of is hij een overjarige puber? Zijn gedrag en vooral zijn denkwereld doen het laatste vermoeden. Maar hij is ook tragisch als het noodlot zich langzaam maar onafwendbaar voltrekt, inclusief de ongelukkige afloop voor de held. In feite beschrijft Van Nie een variant van het aloude Oedipus-thema, waarbij de klassieke moeder-zoon-relatie wordt vervangen door een vader-dochter-relatie. Maar beide blijken even noodlottig. Hier had ik graag een uitdieping van dat thema gezien. Dat zou de roman naar een ander niveau getild hebben. René van Nie beperkt zich te veel tot de beschrijving van de uiterlijke handeling en houdt zich te weinig bezig met de vraag naar het waarom en de achtergrond daarvan.

De uitvoerige beschrijvingen van seks doen me sterk denken aan de jaren zestig met de twee Jannen: Wolkers en Cremer. Maar toen viel er nog een preutsheidstaboe te doorbreken. De Frans-Caribische schrijver Dany Laferrière gebruikt veel seks in zijn boeken zoals in *Comment faire l'amour avec un nègre sans se fatiguer*. Maar dan is het om racistische vooroordelen bloot te leggen. De jonge Guyanese auteur Oonya Kempadoo beschrijft een seksbeladen ambiente in haar romandebuut *Buxton Spice*, maar dat is om de ontluikende tienerseksualiteit te kenschetsen. Wat is de functie van alle drank en seks bij Van Nie anders dan sappige leesstof? Roel is zowel dader als slachtoffer omdat hij zijn lusten niet kan bedwingen, al beweert hij wel die in de hand te hebben nu hij de middelbare leeftijd heeft bereikt. Van Nie had dat aspect meer kunnen uitwerken. Ik leg hierbij een parallel met Anna Bridié, *Caribische winter,* waarin een soortgelijke ervaring als die van Roel voorkomt, maar beschreven vanuit een jonge vrouw en haar relatie met een oudere man die de ex-minnaar van haar moeder blijkt te zijn.

SFEER

René van Nie is op zijn best in zijn sfeerbeschrijvingen, zoals in de beginpagina's van de roman, of de beschrijving van de knoek en de sfeer van Caracas, maar vooral ook aan het einde van het verhaal als hij de ruwe noordkant van het eiland beschrijft. Deze gave kenden we al van de fotoboeken met bijschrift.

Ik heb *De maagden van Santa Maria* langs een literaire meetlat gelegd, die de schrijver zelf waarschijnlijk niet eens ambieert. De auteur wil geen 'literatuur' schrijven, maar een goed gestructureerd verhaal brengen dat de lezer boeit. En daar is hij volledig in geslaagd. Als leerlingen op school daarom vragen of ze *De maagden van Santa Maria* voor de examenlijst mogen lezen, dan zullen ze zeker argumenten ter verdediging van hun keuze naar voren kunnen brengen en zal de docent stevig in de schoenen moeten staan om te kunnen weigeren. De grens tussen lectuur en literatuur is vager en breder dan veel schoolboeken willen doen geloven. Wie de middelbare school en de lijstenbrij al lang achter zich heeft, kan zich met *De maagden van Santa Maria* natuurlijk eveneens een aantal onderhoudende leesuren verschaffen.

René van Nie, De Maagden van Santa Maria
Amar NV
2005
164 pagina's
www.renevannieart.info

Ñapa. - (zaterdag 12 maart 2005), p. 4